

De school als moderne arbeidsorganisatie

Onderzoek naar de mogelijkheden en consequenties van de inzet van ICT in de school

Deel IV : Bijeenkomst 'Maatwerken in Netwerken'

In opdracht van:
Ministerie van OCW, directie ICT

© Zenc, 2005

Auteurs:

Prof. Dr. Sietske Waslander

Drs. Ing. Edwin Stuart

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
1. Introductie	5
1.1. Aanleiding van de bijeenkomst.....	5
1.2. Doel van de bijeenkomst	5
1.3. Beschrijving van de groepen deelnemers	6
2. Resultaten	7
Bijlage A Trends en ontwikkelrichtingen	11
Bijlage B Barrières en succesfactoren.....	15
Bijlage C Suggesties voor acties en aanbevelingen	17
Bijlage D Deelnemerslijst	22

Voorwoord

Terwijl de lente onze wereld kleurt, gaan de gedachten terug naar de besneeuwde bijeenkomst 'Maatwerken in Netwerken' in de Kunstpassage in Den Haag. De bijeenkomst was georganiseerd om maatschappelijke trends door te vertalen naar het onderwijs, met mensen die vanuit heel verschillende hoedanigheden met het voortgezet onderwijs te maken hebben. Zoals afgesproken, sturen we u een uitgebreide samenvatting van de bijeenkomst 'Maatwerken in Netwerken'. In deze samenvatting zijn ook de suggesties, acties en aanbevelingen opgenomen die aan het eind van de bijeenkomst zijn geïnventariseerd.

Tijdens de bijeenkomst constateerden we een opvallend grote mate van herkenning en overeenstemming bij het benoemen van relevante maatschappelijke trends. Volgens de deelnemers maken deze trends een ingrijpende verandering in het onderwijs noodzakelijk die zich niet beperkt tot secundaire, ondersteunende processen maar doordringt tot de kern van het onderwijs. In heel algemene bewoordingen gaat het dan om een verandering van aanbodgestuurd onderwijs naar meer vraagsturing in het onderwijs. Als reactie op grotere diversiteit in de samenleving, zal op die manier ook het onderwijs zelf veel diverser worden. In de discussies over deze verandering kwamen twee issues herhaaldelijk aan bod: de docent en de vrager.

De docent is een cruciale factor bij de noodzakelijk geachte verandering van het primaire onderwijsproces. Deelnemers hebben juist op dit punt zorg geuit. Niet alleen in de richting van ervaren docenten die geacht worden anders te gaan werken, maar ook in de richting van opleidingen die naar hun smaak eerder docenten-voor-gister, dan docenten-voor-morgen opleiden.

Het tweede issue verwijst naar *de vrager* bij vraaggestuurd onderwijs. Immers, als het onderwijs meer vraaggestuurd moet worden, over wiens vraag gaat het dan? Bedoelen we met vraag vooral de leervraag van een leerling, de wensen van ouders, behoeften van bedrijfsleven en/of een collectieve vraag van de samenleving als geheel? En als we al deze vragen bedoelen, hoe verhoudt de ene vraag zich dan tot de andere? Over een antwoord op deze vragen bleken de deelnemers – soms nogal fundamenteel - van mening te verschillen.

De bijeenkomst 'Maatwerken in Netwerken' heeft nog eens onderstreept dat veel partijen vanuit verschillende perspectieven en verantwoordelijkheden betrokken zijn bij de veranderingen die zich (zouden moeten) voltrekken in het voortgezet onderwijs. Juist vanwege de betrokkenheid van velen is enige mate van coördinatie wenselijk. De crux zit vervolgens bij een adequate invulling van 'enige mate'. Want, door te weinig coördinatie en afstemming kan vernieuwing in het onderwijs geen kracht maken. Terwijl ook een teveel aan coördinatie en afstemming de innovatiekracht kan belemmeren. Het Ministerie

van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen beraadt zich op de aard en omvang van gewenste acties. Vast staat dat discussies en activiteiten rond veranderingen in het onderwijs onverminderd door gaan.

Namens alle initiatoren wil ik u nogmaals bijzonder hartelijk bedanken voor uw komst en bijdrage. Tot slot spreek ik de hoop uit dat deelnemers aan de bijeenkomst ook in de toekomst een beroep blijven doen op elkaars deskundigheid, enthousiasme en betrokkenheid.

Sietske Waslander

1. Introductie

Op 3 maart 2005 vond de bijeenkomst 'Maatwerken in Netwerken' plaats in de Kunstpassage in Den Haag. Dit document beschrijft de resultaten van de bijeenkomst. Om het beeld compleet te maken worden in dit hoofdstuk de aanleiding, het doel, de groepen deelnemers en de gebruikte methode beschreven. Voor de deelnemers wordt in de bijlagen het doorlopen proces weergegeven samen met een letterlijke weergave van de ideeën die geuit zijn tijdens de bijeenkomst. Deze bijlagen zijn met name bedoeld voor de deelnemers van de bijeenkomst, aangezien het zonder kennis van de context, weinig betekenis heeft.

1.1. Aanleiding van de bijeenkomst

De aanleiding van de bijeenkomst is een onderzoek dat het bureau Zenc, in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, heeft uitgevoerd naar de invloed van ICT op de school als arbeidsorganisatie. In dit onderzoek werd onder meer geconstateerd dat er veel ontwikkelingen op de schoolorganisaties af komen. Leerlingen en ouders van leerlingen stellen nieuwe vragen en nieuwe eisen aan het onderwijs. Ze zijn beter geïnformeerd en zijn kritischer. Bovendien hebben leerlingen steeds meer hun eigen specifieke wensen en verwachten ze in hun eigen tempo te kunnen leren. Daarnaast stelt de maatschappij waarin leerlingen na hun schoolcarrière terechtkomen, hoge eisen aan deze leerlingen. Van leerlingen wordt verwacht dat ze zelfstandig kunnen werken, dat ze grote hoeveelheden informatie kunnen vergaren en verwerken en dat ze om kunnen gaan met een dynamische omgeving.

1.2. Doel van de bijeenkomst

Tijdens de bijeenkomst is getracht boven tafel te krijgen wat de meest belangrijk ervaren trends in de maatschappij en ontwikkelrichtingen van scholen zijn, wat remmende en stimulerende factoren zijn voor deze ontwikkelingen en wat de betrokken deelnemersgroepen aan actie zouden kunnen ondernemen, mede kijkend naar hoe het bedrijfsleven vergelijkbare problemen heeft aangepakt. Het doel van de bijeenkomst was dan ook in kaart te brengen op welke wijze scholen voortvarender kunnen omgaan met trends en ontwikkelingen in de samenleving.

1.3. Beschrijving van de groepen deelnemers

De deelnemers zijn waren te delen in vier clusters. De eerste groep werd gevormd door een aantal (innovatieve) scholen. De tweede groep werd gevormd door vertegenwoordigers van het ministerie. De derde groep bestond uit vertegenwoordigers van ondersteunende organisaties uit het onderwijsveld. De vierde groep, tot slot, bestond uit een aantal bedrijven die in de afgelopen jaren soortgelijke ontwikkelingen hebben doorgemaakt als de schoolorganisaties. In bijlage D staat de volledige deelnemerslijst.

Om maximaal gebruik te maken van de ideeën van de deelnemers, is gebruik gemaakt van een digitale brainstorm methode Mind@Work (www.mindatwork.nl).

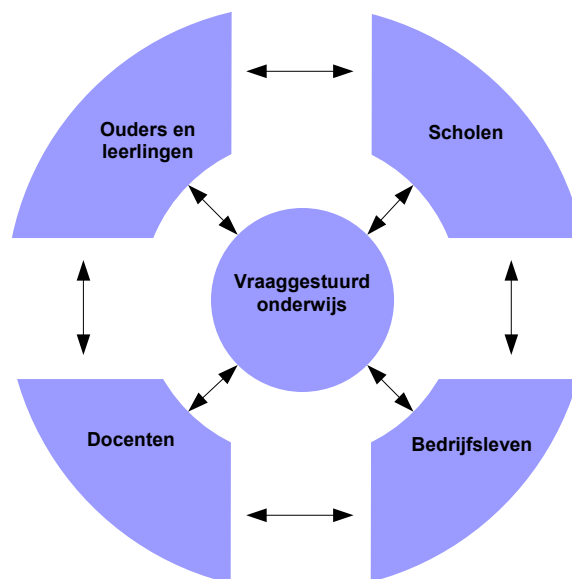
2. Resultaten

Dit hoofdstuk geeft een interpretatie en samenvatting van de resultaten uit de bijeenkomst ‘Maatwerken in Netwerken’.

De vertegenwoordigers van het onderwijsveld, de faciliterende organisaties, de beleidsmakers en het bedrijfsleven zijn tot een gezamenlijke benoeming gekomen van ontwikkelingen die ze zien in het onderwijs, als gevolg van de trends in de samenleving.

Eén van de belangrijkste vragen die men zich stelde was hoe nu eigenlijk bepaald moet worden hoe het onderwijs eruit moet zien. Men was het erover eens dat dit niet zozeer door de school moet worden bepaald, maar dat de invulling van het onderwijs afhankelijk moet zijn van de wensen van verschillende stakeholders. De eerste ontwikkelrichting was hiermee benoemd: onderwijs wordt meer vraaggestuurd.

In de volgende stappen vroeg men zich herhaaldelijk af aan wiens vraag nu voldaan moet worden? De vraag van de leerling of de ouder? De vraag van de maatschappij of het bedrijfsleven, of de vraag van het vervolgonderwijs? Dit resulteerde in de volgende twee ontwikkelrichtingen. Men stelde dat de leerling en de ouders een programma van eisen moeten en mogen opstellen voor het onderwijs dat zij verwachten te ontvangen. Ook de maatschappij, waaronder het bedrijfsleven en het vervolgonderwijs, moet gevraagd worden naar de eisen die ze stelt aan leerlingen die het VO verlaten. Als laatste zag men dat, met het veranderde onderwijs en de veranderde rol van de stakeholders, de rol van de docent ook verandert. Hiermee zijn volgens de deelnemers de vier belangrijkste ontwikkelrichtingen voor het voortgezet onderwijs benoemd. Onderstaande figuur geeft dit grafisch weer.

Samengevat geldt voor de ontwikkelrichtingen van scholen in het voortgezet onderwijs dat de verandering in het primaire proces van aanbod naar vraaggestuurd als meest belangrijk gezien wordt. Dit uitte zich in de identificatie van de verschillende stakeholders (zoals ouders, leerlingen, docenten, scholen en het bedrijfsleven) en de rol die deze dan spelen bij de verschuiving naar het vraaggestuurd onderwijs.

Hieronder wordt een impressie en interpretatie gegeven van de ideeën van de deelnemers over de ontwikkelrichtingen, de remmende en stimulerende factoren en de mogelijk te ondernemen acties. Niet alle ideeën zijn tijdens de sessie uitgebreid met de deelnemers bediscussieerd. De geschetste beelden zijn dan ook deels een interpretatie. Een volledige weergave van de ideeën is te vinden in de bijlagen.

Ontwikkelrichting 1

Primair proces van aanbod gestuurd wordt vraag gestuurd

Het onderwijsproces en de leerprocessen veranderen. Volgens de deelnemers dienen leerlingen meer zelfstandigheid en keuzevrijheid te krijgen en meer te leren in de context. Communiceren met de omgeving en het openstaan voor de behoefte van de leerlingen zijn genoemd als factoren die stimulerend kunnen werken, terwijl de beschikbare tijd van scholen een remmende factor is.

Om goed vraaggestuurde onderwijs aan te kunnen bieden, moeten scholen transformeren naar netwerkorganisaties in de breedste zin van het woord. De huidige structuren moeten worden losgelaten en er moet meer in netwerken, zowel horizontaal met andere scholen, als verticaal met het vervolgonderwijs, maar ook met het bedrijfsleven, worden georganiseerd.

De deelnemers zagen een aantal niveaus van interactie tussen scholen en de omgeving. Om te weten hoe het vraaggestuurd onderwijs vorm gegeven dient te worden moet er informatie, kennis en ervaring worden uitgewisseld met alle netwerk- en ketenpartners, maar moet er ook soms worden samengewerkt met deze partners zoals het bedrijfsleven, en er dienen samen standaarden ontwikkeld te worden.

Ontwikkelrichting 2

Actoren stellen programma van eisen

De relatie tussen ouders en leerlingen en de school verandert. Deze ontwikkelrichting richt zich met name op het feit dat ouders en leerlingen 'empowered' worden en eisen stellen aan het onderwijs en de school. Het is van belang is om de gemeenschappelijke doelstellingen van ouders, leerlingen en de school, te integreren.

Voor leerlingen en ouders betekent dit dat ze een programma van eisen moeten en kunnen opstellen voor het onderwijs dat ze wensen te volgen.

Om te komen tot de situatie waarin ouders en leerlingen een programma van eisen opstellen, is het betrekken van de ouders en leerlingen nodig. Andere factoren die deze ontwikkelrichting kunnen stimuleren zijn het aanbieden van keuzemenu's en het laten afnemen van beperkingen en regels.

Ontwikkelrichting 3

Maatschappij vraagt onderwijs

Onderwijs dient afgestemd te zijn op wat de maatschappij voor eisen stelt aan de leerlingen als ze klaar zijn met het onderwijs, aldus de deelnemers. Om onderwijs te bieden dat aan deze eisen voldoet, dient er afstemming, samenwerking en interactie te zijn tussen het bedrijfsleven en het VO. Sociale netwerken spelen hierbij een grote rol.

De maatschappij, in de meeste gevallen vertegenwoordigd door het bedrijfsleven, moet aangeven welke kwaliteiten en competenties leerlingen moeten hebben bij het verlaten van de school. Het verschil in belevingswereld tussen het onderwijs en de maatschappij remt momenteel deze ontwikkeling. Samenwerking, delen en uitwisselen van kennis, informatie en ervaringen, zijn dan ook de acties die ondernomen dienen te worden om te komen tot eisen die de maatschappij stelt aan het onderwijs. Het gaat dan met name om de samenwerking en uitwisseling met het bedrijfsleven en het vervolgonderwijs.

Ontwikkelrichting 4

Veranderende rol docent

Docenten zien door de veranderingen in het onderwijs, de eigen rol veranderen. Men is niet meer de traditionele kennisoverdrager, maar meer een coach voor de leerling. De docent zal ook meer functies krijgen.

Als remmende factoren voor de veranderde rol van de docent, zien de deelnemers de opleiding van de docent en zijn of haar zelfbeeld. Acties die bij kunnen dragen om dit op te lossen zijn het stimuleren van de ontwikkeling van de docenten en het gedrag van de docenten, maar ook het aanpassen van het functiebouwwerk. Ook het vaststellen van taken en rollen in de vorm van competenties kan positief bijdragen aan de veranderde rol van de docent. Scholen dienen dan ook meer experimenteerruimte te krijgen, maar ook bedrijven te betrekken bij de opleidingsproblematiek.

Rode draden

De rode draden die te vinden zijn hebben betrekking op het anders organiseren van het onderwijs, het transformeren van de onderwijsorganisatie naar een netwerkorganisatie, het uitwisselen van kennis, ervaring en informatie met ouders, leerlingen, (vervolg)onderwijs en het bedrijfsleven en het samenwerken in de horizontale en verticale keten en het samenwerken met het bedrijfsleven.

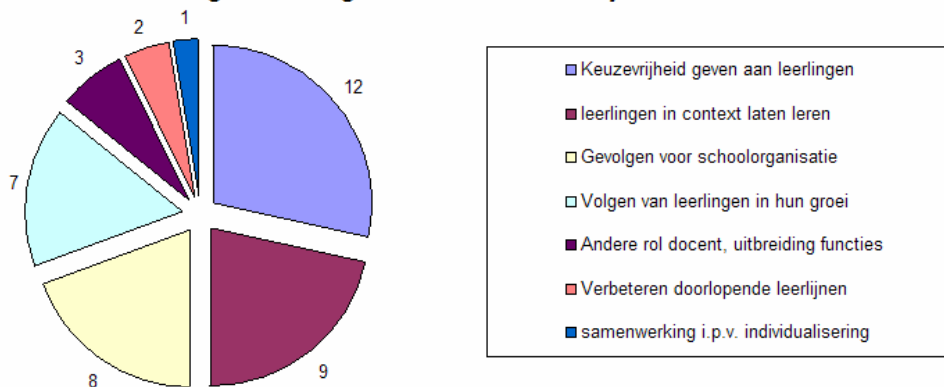
In de problemen rondom de rol van de docent, de te bundelen vraag van scholen en het helpen van de scholen om problemen te formuleren, zien we een professionaliseringsvraagstuk terug. Overheid, ministerie en beleidsmakers worden vaak benoemd waar het gaat aan de regelgeving die de scholen zou beperken zich te ontwikkelen.

Bijlage A Trends en ontwikkelrichtingen

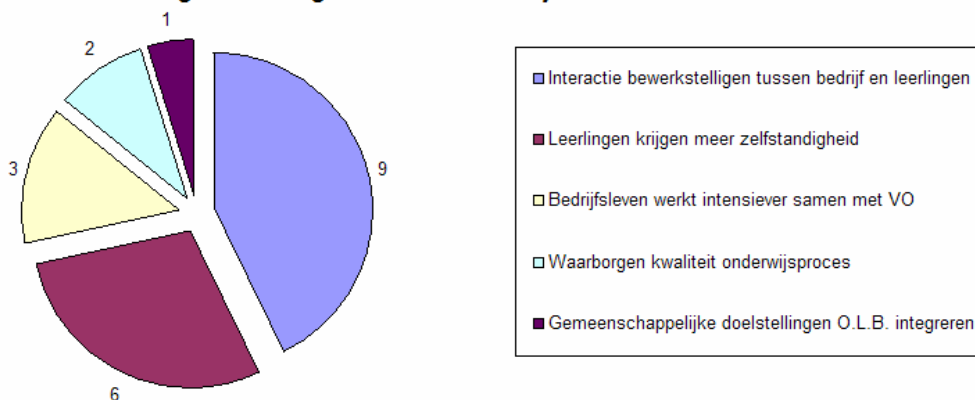
Deze bijlagen zijn met name bedoeld voor de deelnemers van de bijeenkomst, aangezien het zonder kennis van de context, weinig betekenis heeft.

Na een presentatie van Zenc, waarin maatschappelijke trends en ontwikkelingen zijn geschetst, werd de deelnemers gevraagd om aan te geven wat de gevolgen hiervan zijn voor het Voortgezet Onderwijs (VO). De deelnemers werd gevraagd dit vanuit het perspectief van hun groep te doen, maar ook vanuit het perspectief van ouders en leerlingen. Ideeën die betrekking hebben op hetzelfde thema, zijn samengevat in clusters, waar een passende naam aan is gegeven. De getallen in de figuren staan voor het aantal ideeën van de deelnemers dat binnen een bepaald cluster valt.

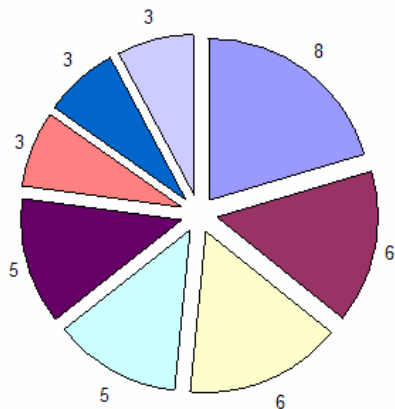
Gevolgen van de trends en ontwikkelingen voor het VO volgens vertegenwoordigers van het onderwijs

Gevolgen van de trends en ontwikkelingen voor het VO volgens vertegenwoordigers van het bedrijfsleven

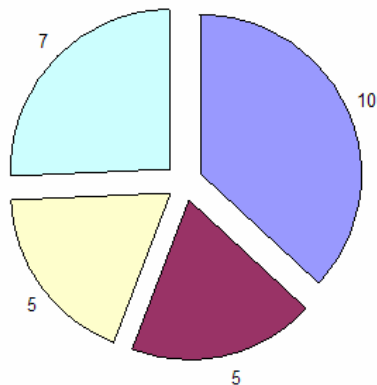

Gevolgen van de trends en ontwikkelingen voor het VO volgens vertegenwoordigers van de faciliterende organisaties

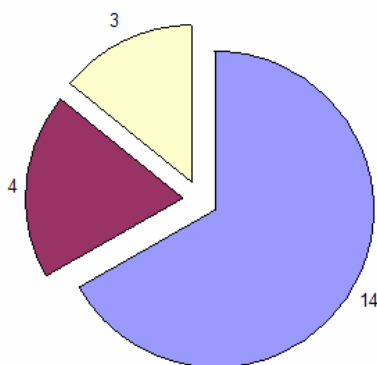
- Veranderen van leerprocessen
- ICT in maatwerk
- School (organisatie) verandering
- Rol van de docent moet veranderen
- Veranderen van materialen (gebruik en productie)
- Sociale netwerken gebruiken
- Aanpassen van randvoorwaarden
- Hoezo? Maatwerk

Gevolgen van de trends en ontwikkelingen voor het VO volgens vertegenwoordigers van het beleid

- Aanpassen onderwijsorganisatie
- Driehoek VO - Werken - Leren
- Kansen en mogelijkheden pakken
- Meer rekening houden met individu in t onderwijsaanbod

Gevolgen van de trends en ontwikkelingen voor het VO volgens ouders en leerlingen

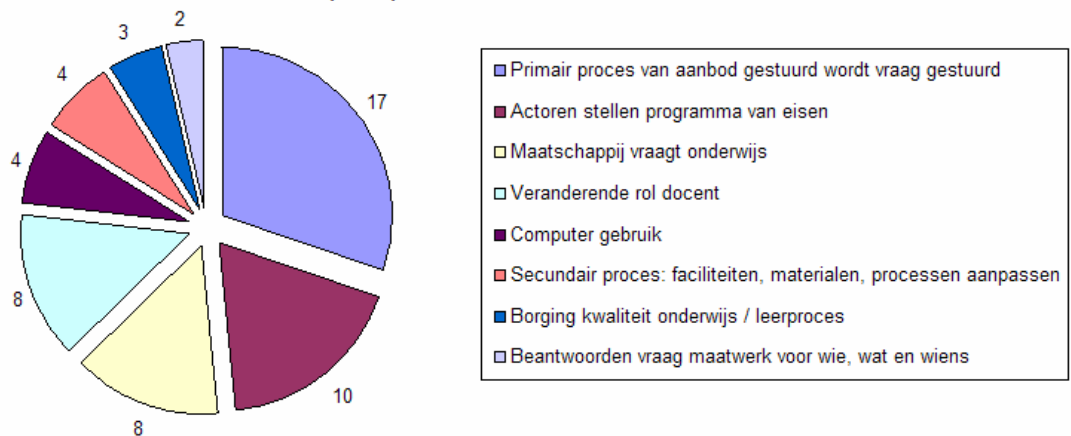
- Veranderen van eisen aan de school
- Kan de school het wel aan?
- Empowerment van ouders en leerlingen

Hoofdclusters

In de vorige paragraaf is aangegeven wat de deelnemers vanuit het perspectief van hun eigen groep, als gevolgen voor de trends en ontwikkelingen voor het VO, zien. De clusters van de verschillende perspectieven zijn samengenomen, waarna wederom een clusterronde door de deelnemers heeft plaatsgevonden. Het doel hiervan is een gezamenlijke definitie van de ontwikkelrichtingen te krijgen. Na de clustering konden de deelnemers aangeven welke clusters als meest belangrijk worden beschouwd. De deelnemers zagen in dat er een onlosmakelijke samenhang is tussen vrijwel alle clusters, maar dat het zaak is te prioriteren om tot acties te komen.

Geprioriteerde gevolgen van de trends en ontwikkelingen voor het VO vanuit alle perspectieven

Bovenstaand figuur geeft de geprioriteerde en geclusterde gevolgen van de trends en ontwikkelingen voor het VO vanuit de perspectieven van de verschillende groepen deelnemers. De nummers geven aan hoe vaak er gestemd is op een bepaald cluster. De

vier meest gekozen ontwikkelrichtingen worden in het vervolg van de bijeenkomst gebruikt en worden hieronder dan ook kort toegelicht.

Ontwikkelrichting 1

Primair proces van aanbod gestuurd wordt vraag gestuurd

Het onderwijsproces en de leerprocessen veranderen. Volgens de deelnemers dienen leerlingen meer zelfstandigheid en keuzevrijheid te krijgen en meer te leren in de context.

Ontwikkelrichting 2

Actoren stellen programma van eisen

De relatie tussen ouders en leerlingen en de school verandert. Dit cluster richtte zich dan ook met name op het feit dat ouders en leerlingen eisen stellen aan het onderwijs en de school en 'empowered' worden. Het is van belang is om de gemeenschappelijke doelstellingen van ouders, leerlingen en de school, te integreren.

Ontwikkelrichting 3

Maatschappij vraagt onderwijs

Onderwijs dient afgestemd te zijn op wat de maatschappij voor eisen stelt aan de leerlingen als ze klaar zijn met het onderwijs. Om onderwijs te bieden dat aan deze eisen voldoet, dient er afstemming, samenwerking en interactie te zijn tussen het bedrijfsleven en het VO. Sociale netwerken spelen hierbij een grote rol.

Ontwikkelrichting 4

Veranderende rol docent

De docent zal minder in de rol van informatieoverbrenger fungeren, maar meer als coach. De docent zal ook meer functies krijgen.

Bijlage B Barrières en succesfactoren

Deze bijlagen zijn met name bedoeld voor de deelnemers van de bijeenkomst, aangezien het zonder kennis van de context, weinig betekenis heeft.

In de vorige fase zijn de vier hoogst geprioriteerde ontwikkelrichtingen gedefinieerd door de deelnemers. In deze fase is aan de deelnemers gevraagd wat deze ontwikkelingen remt, frustreert of versterkt, stimuleert. Oftewel, welke barrières en of succesfactoren zorgen ervoor dat er al dan niet voortvarend ontwikkeld kan worden door scholen. De groene krachten stimuleren, de rode krachten frustreren.

Ontwikkelrichting 1

Primair proces van aanbod gestuurd wordt vraag gestuurd:

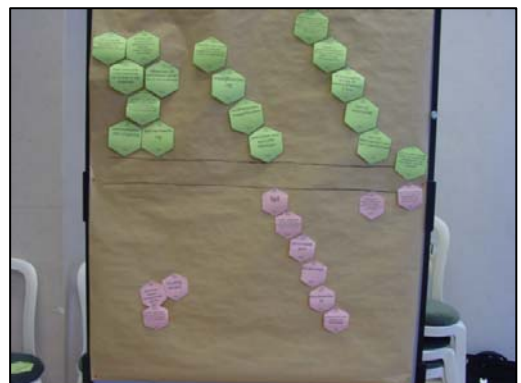
- + Communiceren met omgeving
- + Openstaan voor behoefte leerlingen
- + Van een diplomatraject naar een loopbaantraject
- Negatieve houding docent
- Gebrek aan tijd
- Onder het label 'vraaggestuurd' wordt toch weer steeds feitelijk 'aanbodgestuurd'

Ontwikkelrichting 2

Actoren stellen programma van eisen:

- + Afname van allerlei beperkingen en regels
- + Betrekken van ouders en leerlingen
- + Ouders en leerlingen laten betalen
- + Keuzemenu's aanbieden aan leerlingen
- Ouders en leerlingen zijn niet of nauwelijks georganiseerd
- Al te open onderwijsaanbod bieden
- De rigide voorschriften opgelegd door de overheid en de beperkte ruimte

Ontwikkelrichting 3

Maatschappij vraagt onderwijs:

- + Investerings in onderwijs
- + Betere realisatie van door maatschappij gewenste doelstellingen
- + Disfunctioneren van mensen in het onderwijs
- Heeft het bedrijfsleven genoeg capaciteit ter beschikking
- Verschil in belevingswereld tussen onderwijs en de maatschappij
- Ideeën van docenten over onderwijs en de maatschappij

Ontwikkelrichting 4

Veranderende rol docent:

- + Docenten hoeven slechts in te spelen op de duidelijke intrinsieke motivatie
- + ICT en kennisnet voor iedereen
- + Stel de verschillende taken/rollen vast in de vorm van competenties
- + Duidelijke scenario's en kerndoelen beschrijven
- Rechtspositie van de docent
- Achterblijvende opleiding van de leraar
- Zelfbeeld van de leraar
- Desinteresse en calculerende houding van de leerling
- De fysieke inrichting van de school

Bijlage C Suggesties voor acties en aanbevelingen

Deze bijlagen zijn met name bedoeld voor de deelnemers van de bijeenkomst, aangezien het zonder kennis van de context, weinig betekenis heeft.

Na het benoemen en prioriteren van ontwikkelrichtingen van de scholen en het vaststellen welke krachten dit proces stimuleren of remmen, is de deelnemers gevraagd welke acties of aanbevelingen dit zouden kunnen oplossen. De deelnemers hebben een lijst van acties en aanbevelingen gemaakt, waarbij de clustering een interpretatie is van Zenc.

1. **Primair proces van aanbod gestuurd wordt vraag gestuurd**

Regelgeving aanpassen en beleidsruimte geven aan scholen

- meer beleidsruimte bieden aan scholen
- politieke steun voor ruimte in inrichtingsvoorschriften
- ruimte voor integratie van vakken tot leergebieden. Inzet ICT.

Scholen naar netwerkorganisaties transformeren

- Structuren van onderwijsorganisaties loslaten en meer netwerken organiseren
- Scholen samenbrengen (in een netwerk gaan zitten) die met dezelfde vragen zitten en die ontwikkel- en onderzoeksvragen aan het oplossen zijn
- Docenten hebben contact met docenten uit vervolgonderwijs om in hun onderwijs beter in te kunnen spelen op de eisen die het vervolgonderwijs stelt
- Ruimte maken voor leren in context: organisatieontwikkeling stimuleren

Versterken contacten tussen bedrijfsleven en scholen

- Bedrijfsleven neemt initiatief tot relatie met scholen en formuleert heldere vraag
- Versterken en continueren contacten bedrijfsleven en instellingen
- Scholen gaan het bedrijfsleven uitnodigen en in contact brengen met leraren en leerlingen
- Helderheid verschaffen rondom de behoeften van het bedrijfsleven door actieve participatie in triangel "School, Bedrijfsleven en Overheid"

Eindtermen en toezicht aanpassen

- In het toezicht het accent verleggen van de beoordeling van de kwaliteit van scholen naar de effectiviteit van het onderwijs voor leerlingen
- In het toezicht nog nadrukkelijker opnemen in hoeverre de organisatie van de onderwijsleerprocessen aansluiten op de vraag van de leerlingen
- In het Onderwijsverslag een apart hoofdstuk opnemen over vraaggestuurd onderwijs

Goede voorbeelden in het zonnetje zetten

- 'In het zonnetje zetten' van scholen die succesvol vraaggestuurd werken

Scholen faciliteren voor goed opdrachtgeverschap

- Scholen ondersteunen en faciliteren bij vraagarticulatie (is iets anders dan vraaggericht werken)

Andere inzet/rol docent in het primaire proces

- Scholen gaan meer met docentenstages werken
- Scholen zetten onderwijsondersteunend personeel in waardoor leraren meer tijd hebben om in te spelen op verschillen tussen leerlingen
- Huidige functiebouwwerk loslaten. onderwijsbegeleider is niet per se leraar.

Ondersteunen scholen bij ICT-vraagstukken

- Helpen bij keuzes in effectief en efficiënt gebruik van ICT in zowel primair als secundair proces

Standaarden ontwikkelen

- Scholen werken samen om standaardmodules te laten ontwikkelen die leerlingen via e-learning kunnen volgen

Overig

- Het informeren van scholen van wensen omgeving
- Inzichtelijk maken van samenhang

2. Ouders en leerlingen stellen programma van eisen

Terugdringen van de regelgeving

- OCW moet scholen en ouders ruimte bieden om een verbinding aan te gaan (terugdringing centrale regelgeving)

Betrekken ouders en leerlingen

- Vraagsturing bevorderen door uitbreiding instemmingsrechten deelnemers/ouders
- Stel een werkgroep samen bestaande uit ouders, vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven en maatschappelijke instellingen en laat deze zich per 3 maand buigen over inhoudelijke schoolzaken
- OCW: faciliteren van vorming van ouder/consumentenorganisaties
- Betrek en begeleid ouders en leerlingen daarna ook bij de verdere uitwerking van een dergelijk plan
- Scholen: of aanbod oriëntatie of vraagoriëntatie bieden (keuzes maken)
- Bedrijven/maatschappij: scherp formuleren van minimumeisen

3. Maatschappij vraagt onderwijs

Coördinatie initiatieven en acties

- Meer gecoördineerde initiatieven van de overheid wat betreft het stimuleren van
- Meer gecoördineerde acties door de overheid om bedrijfsleven te stimuleren hieraan mee te werken

Kennisuitwisseling onderwijs en bedrijfsleven

- Regelmatig overleg onderwijs - bedrijfsleven over het maatwerk. Flexibiliteit dus
- Vanuit het bedrijfsleven terugkoppeling over het resultaat van het maatwerk
- Docenten de kans geven om met het bedrijfsleven kennis te maken via docentenstages
- Leerlingen op praktische wijze in contact brengen met het bedrijf en met de mogelijkheden van het bedrijf
- Laat ouders bij het bedrijf waar ze werken, regelmatig vragen welke competenties/vaardigheden ze bij nieuwe medewerkers verbeterd zouden willen zien
- Docenten de kans geven om met het bedrijfsleven kennis te maken via docentenstages

Samenwerken onderwijs en bedrijfsleven

- Het bedrijfsleven van zijn kant moet het belang van deze samenwerking met het onderwijs benadrukken
- De docenten aansporen om de activiteiten met het bedrijfsleven op te pakken
- De bedrijven bewust laten worden van het maatschappelijke belang van de samenwerking met het onderwijs
- betere relatie leggen tussen schools leren en buitenschools leren

Eindtermen afstemmen op het vervolgonderwijs en bedrijfsleven

- Heldere eindtermen (exameneisen) formuleren voor VO in afstemming met vervolgonderwijs/bedrijfsleven

Overig

- Nodig de SER uit om periodiek een plan van eisen voor het onderwijs te publiceren

4. Veranderende rol docent

Ontwikkeling docenten stimuleren

- Ondersteuning bieden aan docenten door tijd vrij te roosteren voor schoolontwikkeling

- Docenten ondersteunen (lerarenopleiding mee-innoveren, en een oplossing vinden voor ondersteuning tijdens de actieve loopbaan)

Gedrag docenten veranderen

- Bij de trends is de positie / invloed van de docent de meest cruciale factor voor verbetering; alles moet erop gericht zijn hun gedragswijziging te bevorderen

Functiebouwwerk scholen veranderen

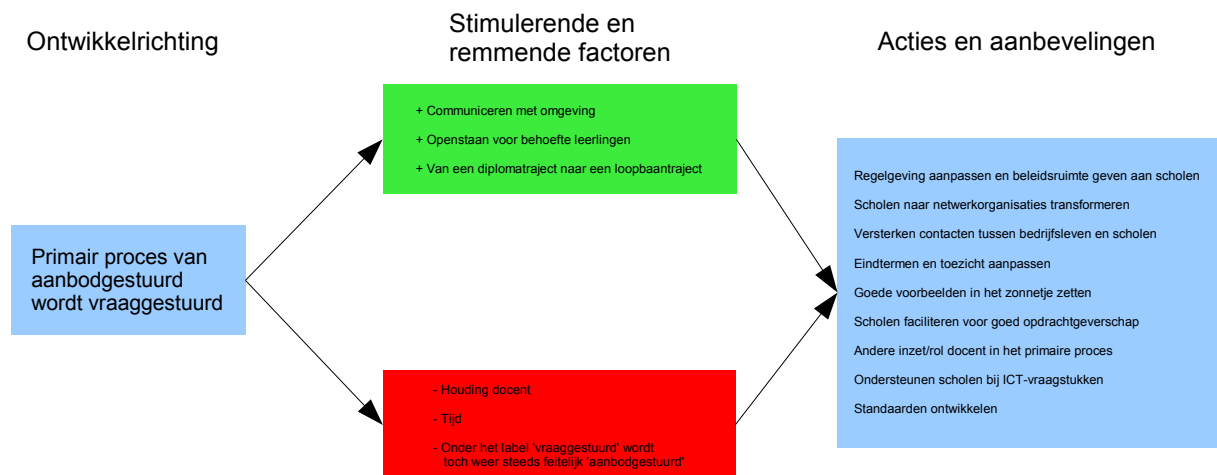
- Scholen: nieuw functiebouwwerk met duidelijke profielen.

Experimenteeruimte geven aan docenten

- Creëer in de school experimenteeruimte en beloon initiatieven. Vooral die experimenten die bedrijven/maatschappelijke instellingen meer betrekken. Een goed instrument zijn maatschappelijke stages.

Bedrijven betrekken bij opleidingsproblematiek

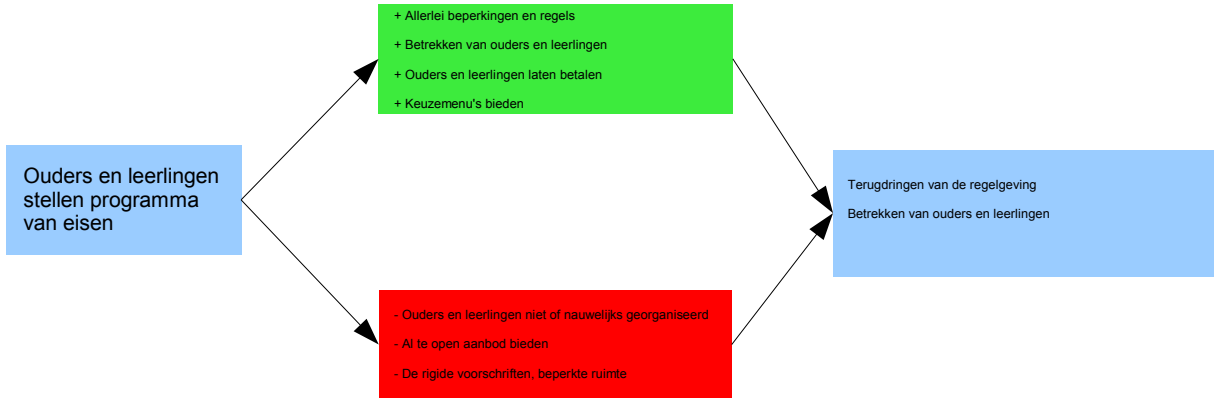
- Bedrijfsleven: Bijdragen aan kennis overdracht, mede eigenaar worden van "Opleidingsproblematiek"

Ontwikkelrichting

Stimulerende en remmende factoren

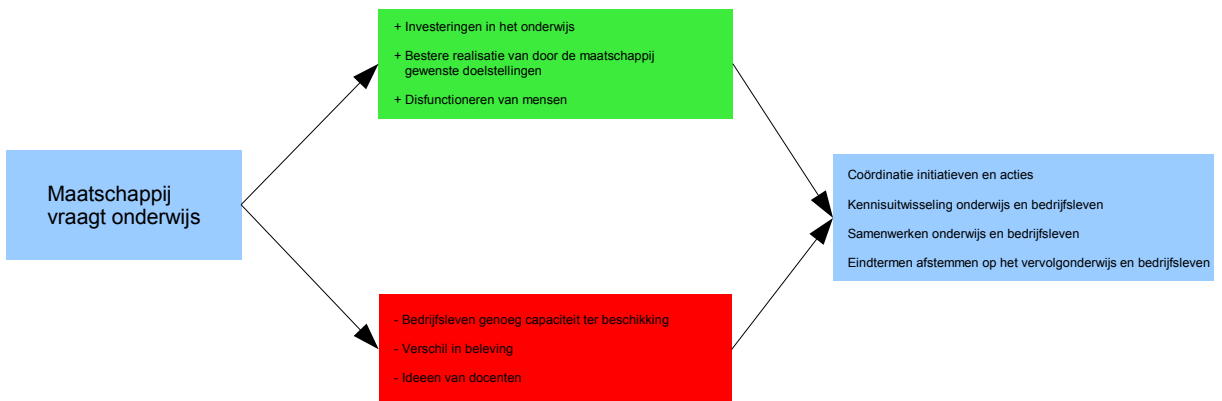
Acties en aanbevelingen

Ontwikkelrichting

Stimulerende en remmende factoren

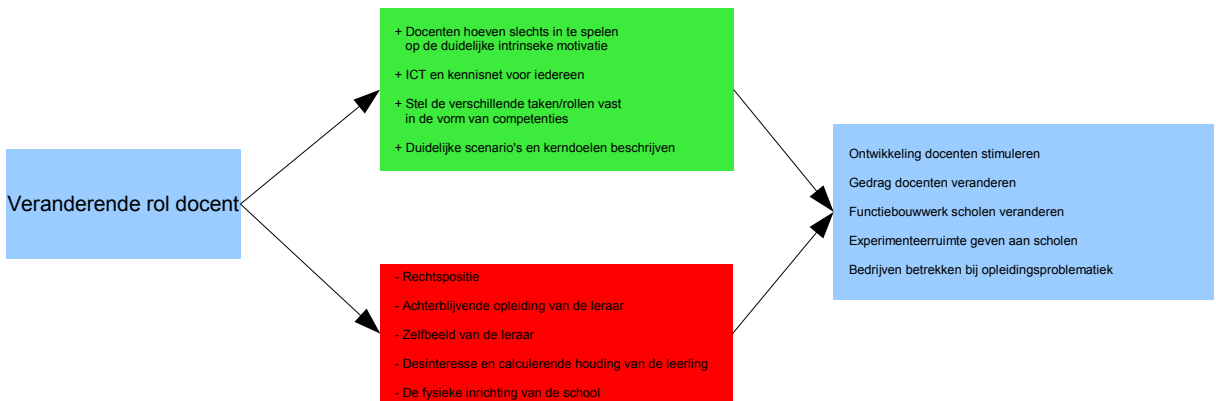
Acties en aanbevelingen

Ontwikkelrichting

Stimulerende en remmende factoren

Acties en aanbevelingen

Bijlage D Deelnemerslijst

Deze bijlagen zijn met name bedoeld voor de deelnemers van de bijeenkomst, aangezien het zonder kennis van de context, weinig betekenis heeft.

organisatie			naam
A. Roland Holst College	de heer	Marc	Manders
Citogroep	de heer	Jan	Wiegers
Citogroep	de heer	Peter	Hermans
Freudenthal Instituut	de heer	Vincent	Jonker
IBM	de heer	Warner	Dijkhuizen
Hogeschool Inholland	de heer	Guus	Wijgaards
Kandinsky College	de heer	Ton	Balk
Kennisnet	de heer	Frans	Schouwenburg
Koning Willem I College	de heer	Joost	van der Staak
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	de heer	Jos	De Groen
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	mevrouw	Babette	Vriend
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	mevrouw	Joëlla	Kouwelaar
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	de heer	Hans	van der Vlucht
OMO (Ons Middelbaar Onderwijs)	mevrouw		Jonkers-Goedhart
Shell Nederland BV	de heer	Peter	Bierend
Siemens Nederland NV	mevrouw		Walrave
Stedelijk Gymnasium Leiden	mevrouw	Aline	Pastoor
Stichting ICT op school	de heer	Alfons	ten Brummelhuis
Vathorst	de heer	Ed	van der Veer
Onderwijsinspectie	de heer	Dré	van Dongen